

על "אינדוידואציה"

מתוך סמינר של אלה עמיצור ז'ל

ראשית לאמר, יונג חשב שהאינדיבידואציה היא המטרה האמיתית של הטיפול האנליטי, ויותר מהאנליזה זו בעצם כעין השקפת עולם.

מעניין שוולפנג פאולי, הפיזיקאי הידוע, שהיה בקשר קרוב עם יונג, אמר שחשוב לדעתו לבנות פילוסופיה חדשה שמשקפת מין אלכימיה מודרנית, המבוססת על מה שיונג חושב על האלכימיה בזמניו.

האידיאה של האינדיבידואציה, כמו הרבה תיאוריות ורעיונות של המערב, המקור שלה הוא בעצם בין העתיקה. האינדיבידואציה יש לה גם מקור ביהדות העתיקה.

אריסטו מדבר על עקרון האנטלכיה - שהוא אנרגיה הפועלת בכיוון של ההגשמה בכל מה שהיא נוגעת. זאת אומרת, האנטלכיה שוכנת בתוך כל פרט אורגני, או אפילו אנאורגני. האנטלכיה פועלת להגשמה של כל היבט שבו עד האינטגרציה השלמה. זאת אומרת שהאנטלכיה יכולה גם לשכון בתוך אבן ולעשות למשל, שהאבן תתגלגל, או תתכסה באזוב. כל כשרון, יכולת, נטייה שיש בכל בְּרִיָּה - האנטלכיה פועלת על מנת שיתגשמו. האנטלכיה פועלת עד להגשמה השלמה של כל הפוטנציאל השוכן בפרט.

לפני אריסטו, אפלטון שהכיר את הניגודים החיים בתוך האדם, נתן לנו את המיתוס של האדם שנברא ע"י האל בצורה של כדור. האל חתך אותו לשניים, ומאז שני החלקים צריכים אחד את השני, מחפשים זה את זה, מוצאים זה את זה, ומתאחדים זה עם זה. זה גם אפלטון שהשִׁוּוּה את האדם לעגלון שנוהג במרכבה הרתומה לשני סוסים, אחד שחור אחד לבן, ומכיוון שאפלטון ידע שהאדם מורכב מניגודים, ושאת הניגודים האלה הוא מתאמץ לאחד, לכן הוא אומר:

The doctor ought to be able to bring about love and reconciliation between the most antithetic elements in the body. Our ancestor **Aesculapius** knew how to bring love and concord to these opposites, and he it was, as the poet says and as I believe who founded our art.

בדברים אלה הוא מתכוון לפילוסופיה, הרפואה וגם השירה.

אפלטון שם דברים אלה בפיו של אדם, רופא בין היתר, שהשתתף באחד הדיאלוגים שב "המשתה".

ז.א., שיש לנו פה מצד אחד **אריסטו** עם **האנטלכיה** שלו, האנטלכיה שרוצה את ההגשמה של כל היכולות שבבריאה, ומהצד השני, **אפלטון** שידוע שלכל יכולת יש יכולת ניגודית.

אחרי **אפלטון ואריסטו**, נושא זה של העבודה הנחוצה על מנת לאחד את הניגודים חוזר לעתים קרובות. אחד היותר ידועים במאה ה-13 הוא **תומס אַקְוִינַס**, שדיבר על האנטלכיה או על העבודה שנחוצה על מנת לאחד את הניגודים בהרבה מאד מהכתבים התיאולוגיים שלו.

במאה ה-16, **גרהרד דורן**, אלכימאי חשוב מאד, לוקח שוב את עקרון האנטלכיה של **אריסטו** וקורא לו בתרגום הלטיני **פרינקיפיו אנדוידואציוניס = עקרון האינדיבידואציה**. אינדיבידואציה שצריכה להתגשם הודות ל**קוניונקציו - אופוזיטורום**, ז.א., הודות לאיחוד הניגודים.

התהליך של הקוניונקציו, או יותר נכון, ההתגשמות של האיחוד הזה הוא מלא מסתורין. נחשוב לרגע על האיחוד בין גבר לאישה, או האיחוד בין הצמח לבין השמש שיוצר את הכלורופיל, או בין כל חומר לכל חומר אחר, ובודאי ובוודאי בין הפסיכה לבין החומר; כל אלה הם מסתורין. המדע של היום אפילו מודה בזה שיכולים לתאר מסתורין אלה אבל לא יכולים להבין לא את המדוע, ולא את הלמה שלהם.

מסיבה זו נתן **יונג** לכרך 14 את השם: **Mysterium Coniunctionis [oppositorium]**

נושא זה קבל תשומת-לב רבה בפילוסופיה ובפסיכולוגיה של הזמנים המוקדמים. בפילוסופיה המערבית, פילוסופים כמו **לייבניץ**, **שפינוזה**, **שופנהאואר**, ורבים אחרים כתבו על נושא זה. בפסיכולוגיה יש תרומות של אנשים כמו **שרלוט ביהלר**, **קורט גולדשטיין**, **מסלו** ועוד. ואלה הם רק אחדים שמדברים על **self-realization**. בעוד הוגי הדעות ותיאורטיקנים אלה מתייחסים בתחום של הגשמה עצמית רק לבני-אדם,

יונג לוקח גם את האידיאה של **אריסטו** במסגרת מחשבתו, וכותב בכרך 11, #144:

"Individuation is an expression of the biological process simple or complicated as the case may be, by which every living thing becomes what it was destined to become from the beginning".

במקום אחר, בכרך 8, הוא מוסיף שאותו העיקרון פועל גם בחומר האנ-אורגני, למשל, כאשר גביש מתהווה מתוך התבנית הבלתי נראית בתוך הנוזל שבה הוא שוכן.

אבל התרומה של יונג פועלת קודם כל בנוגע לאדם. פה אנו יכולים לשאול את עצמנו, אם מדובר בתהליך ביולוגי שדרכו כל יצור חי מגיע למה שהיה אמור להיות, אפשר לשאול מה הפסיכולוג יכול להוסיף לזה. אחת התשובות היא שאפילו כשמדובר על תהליך ביולוגי המתרחש בעצמו בלי העזרה של מומחה בתחום, אנו מכירים כמה תהליכים ביופסיכולוגיים או פסיכוביולוגיים, בעיקר אם מדובר על בעל פֶּסִיכָה עשירה ורגישה, שלפעמים, או בשלבי חיים מסוימים הם צריכים עזרה. אפשר אפילו להגיד שככל שהפסיכה של האדם היא יותר עשירה, מורכבת ורגישה, כך באותה המידה יהיו גדולים יותר הקשיים שעליהם יצטרך להתגבר בדרך האינדיבידואציה.

פה עלינו להזכיר שהאינדיבידואציה היא תופעה יחסית, לא תופעה מוחלטת, ז.א., שיכולה להיות גם אינדיבידואציה אפילו בלי ההשתתפות של המודע. אבל האינדיבידואציה כפי שיונג תופס אותה, היא תהליך שחיים אותו באופן מודע ביותר, עם השתתפות אקטיבית של האגו, ובעיקר זהו תהליך רוחני ורליגיזי.

האינדיבידואציה הזו שבעצם מתחילה בלידה או אפילו לפני זה, מי יודע, נהיית מודעת באופן מלא, אם בכלל, רק בערך בסוף של המחצית הראשונה של החיים ולקראת המחצית השניה, ז.א., בין גיל 35-45 בערך.

אז אם האדם בוחר את הדרך של האינדיבידואציה הוא נהיה יותר ויותר מודע על כל השנויים שמופיעים עם הגיל, ליותר טוב וליותר רע בכל ההיבטים של החיים הוא לומד לקבל את עצמו עם כל ההצלחות שלו ועם כל הכישלונות. לאט לאט האישיות שלו משתנה, ובמקום להיות מרוכזת בעיקר סביב לאגו שלו, כפי שזה היה משך הנעורים שלו, האישיות שלו מגיעה למצב של בגרות שמאפשרת לו לעבור מעבר לאגו ולהגיע במחשבה ובחוויה להכרה שהוא איננו יחיד ביקום, שאינו לבד ביקום, רמה שמקרבת

אותו ל-"מה שברא אותו", מקרבת אותו לנומינוזי ולקדושה. זוהי בעצם המטרה העיקרית של האינדיבידואציה.

בסיפורה "פסיכותרפיה" במאמר "המימד הרליגיזי של האנליזה" מצטטת פון-פרנץ את יונג: -

"The main interest of my work, writes Jung, is not concerned with the treatment of neurosis but rather with the approach to the numinous. But the fact is that the approach to the numinous is the real therapy and in as much you attain the numinous experiences you are released from the curse of pathology. Even the very diseased takes on a numinous character".

ואומרת פון-פרנץ:

This citation says everything of importance about **Jungian Analysis**. If it is not possible to establish a relationship with the numinous no cure is possible. The most one can hope for is an improvement in social adjustment. But then what is left for the analyst to do?!

אם האדם מוכן ללכת לאורך הדרך הזאת, כשהוא משתתף באופן אקטיבי בהליכה של עצמו, הוא יפגוש בדרכו שלבים של התלהבות ושמחה וגם שלבים של אכזבה ואפילו ייאוש, שלבים של אמונה ובטחון אך גם שלבים של ספקות וחרדה. כלומר, שעות של מצבי רוח, ומצבי נפש מנוגדים ביותר. הוא יצטרך ללמוד לא לבחור באחד מהניגודים האלה, הוא יצטרך ללמוד להיות מאד מודע בניגודיות של הניגודים האלה, ללמוד לנסות לאחד אותם שוב ושוב. מה שעוזר לו לאורך כל הדרך שלו זה החלומות שלו.

@@@@@

עכשיו לניגודים, מרכז הניגודים הכי צפוף שאנו מכירים זה כמובן האדם עצמו. הכי מרשים של כל הניגודים שבתוך האדם, בעיני לפחות, זה, שבצד אחד, היחסיות שלו השלמה, החד-גונית, הכמעט בנליות של התופעה הזו שקוראים לה בן-אדם, ובצד שני, החד-פעמיות המוחלטת של כל אדם ואדם.

בצד אחד, כל אחד מאתנו בא לעולם, לכל אחד גפיים, מוח, לב, קיבה וגם נפש, וכל אחד גדל, חי, מזדקן ומת, אפשר לחשוב שיש פה חד-גוניות מוחלטת. אבל בצד שני, לכל אחד יש את הגנום שלו, זאת אומרת מערכת הגנים שלו. המערכת הגנטית היא חד-פעמית לכל אדם, כמו גם טביעת האצבעות שלנו. העובדה שבשטח כל כך קטן כמו פנים האגודל שיש במקום זה מספיק מקום למיליארדים של תמורות חד-פעמיות גורמת לי לפליאה גדולה מאד.

כשאמרתי זאת לפציינטית שלי, שהיא ד"ר לביולוגיה, היא ענתה 'איך הפליאה שלי הייתה עוד הרבה יותר גדולה לו ידעת יותר בביולוגיה על מערכת הגנים, מפני שמערכת שלמה שהיא חד-פעמית זה עוד יותר מפתיע מאשר רק האגודל. במערכת יש כל כך הרבה מרכיבים".

בכל אחד מאתנו יש בגוף ובנפש צד אחד גברי וצד אחד נשי שזה כבר לעצמו דבר מנוגד. אבל בגלל מערכת הגנים לניגוד הזה יש אופי חד-פעמי בתוך כל אחד מאתנו. זאת אומרת גם הגבר בתוכנו וגם האישה בתוכנו זה חד-פעמי. כל אחד מאתנו חי וחושב בניגודים, ולא יכול לעשות אחרת. הוא לא חופשי לעשות אחרת. ברמה של הערכים, יש כמובן את הטוב והרע, אמת ושקר, מוסרי ובלתי מוסרי, יפה ומכוער וכו'. ברמה של הגוף והחושים - יש לנו כמובן המחלה והבריאות, נעים וכואב, חם וקר, גם פה הניגודים רבים מספור.

ברמת מצב-הרוח והמצב הנפשי - כאן הניגודים הכי רבים, בין אהבה לשנאה, בין אושר ופחד מחד ואומללות ואבל, בין שלווה וחרדה, בין בריאות הנפש ושיגעון. רק במצבים אלה יש כבר יותר מדי דברים על מנת שנוכל לדבר עליהם פה ועכשיו.

בתחום של המחשבה והיצירתיות - האדם בונה לעצמו יצירות, פילוסופיות, אידיאולוגיות, תיאוריות, שיכולות להיות מנגדות אלה לאלה כמו יום ולילה.

אני כבר לא רוצה לדבר אתכם על הניגודים החיצוניים, כמו האלמנטים אש ומים, הקטבים וכו', מספיק לנו להזכיר את הניגודים שנמצאים בתוך האדם, האדם עצמו והחוויות שלו, על מנת להבין שהקיום שלנו הוא באותו זמן גם מרתק וגם מסוכן, וגם מורכב מאד. בדיכ לא חושבים על כך אלא לוקחים את הדברים כמובנים מאליהם.

אחרי הטיול הזה בעולם הפנימי - חיצוני של הניגודים נחזור **ליונג** לרגע בו הוא עובר את משבר אמצע החיים שלו.

ב-1916 כשהיה כבן 41 כתב דבר שאפשר לראות אותו שיר, יצירה בשפה הלטינית, הוא קרא לה "שבע דרשות למתים", יצירה שמדברת על מה שמאוחר יותר הוא יקרא האינדיבידואציה. אבל עוד בזמן שכתב שיר זה הוא הרגיש ששיר זה נותן תשובה שלמה לחיפוש שלו, עוד היה מדובר אז בעיקר על המלחמה בין הניגודים, המלחמה בין הפרט והחברה, וכל הניגודים היו במלחמות זה עם זה, ולא היה מדובר על לאחד אותם. החיפוש נמשך, ובין השנים 1918-1920 יונג מגלה פתאום שהוא מוכרח למצוא מושג שלישי, שהוא יכול כנגד כל הגיון ובאופן פרדוקסלי לאחד את הניגודים.

המושג השלישי הזה הוא הסלף. כי הסלף כולל בתוכו את כל הניגודים. אז יונג מבין שמטרת ההתפתחות הפסיכית היא הסלף.

זה לא פלא ש"העיר" היא לפעמים סמל של הסלף, כי העיר כוללת בתוכה את כל הניגודים - בעיר יש בית-כנסת ובית זונות, בתי ספר ובתי סוהר, חנויות ומקומות להתקהל ומקומות להתבודד, בתים לכל האנשים שגרים שמה ושכל אחד הוא דבר שלעצמו, וברובם מנוגדים, לכן 'העיר' היא סמל לסלף.

בשנת 1927 יש לו החלום המפורסם של ליברפול שנותן לו התגלות אמיתית. (M.D.R, ע' 188).

במשך שנים רבות יונג חווה את הניגודים כשהם היו פרודים, עוינים, ונאבקים זה עם זה, ועכשיו הוא הגיע לאפשרות לחשוב שאפשר לאחד את הניגודים האלה. אפשרות שעוברת את הגבולות של ההיגיון, זוהי אפשרות מאד פרדוקסלית, אבל אי אפשר לחיות את האינדיבידואציה באופן אחר.

קודם כל צריכים לצאת מגן-העדר, או מהאורבורוס, או מן הכאוס הראשוני, איך שנרצה לקרוא לזה, צריך להיות מודע לניגודים, צריך להילחם עם ונגד הניגודים, להרגיש קרוע ביניהם, רק אז אפשר לנסות לאחד אותם בתוך הסלף.

אפשר להגיד את זה מהר ובקלות, אבל ההגשמה של האינדיבידואציה דורשת בעצם את כל החיים, והיא דבר הרבה יותר קשה ממה שזה נראה, כי האינדיבידואציה איננה מצב, איננה מטרה שמשיגים אותה, זוהי דרך שהולכים בה, דרך שלא הולכת ישר, זו דרך שהולכת קדימה וגם אחורה, דרך שלפעמים היא מסוכנת, דרך שבכל מקרה מתעייפים בה הרבה, וזו בעיקר דרך בה אפשר למות ולקום לתחייה פעמים רבות מאד במשך החיים.

בקיצור, זאת דרך ספירלית שבה מסתובבים תמיד סביב לאותו המרכז, **הסלף**, בתקווה ועם האפשרות גם להתקרב אליו יותר ויותר. אפשר גם להגיד שזאת האמנות של החיים הרוחניים שלומדים אותה כל החיים כאשר מתרגמים יום אחרי יום את הדרך הזאת.

מלבד החלום על ליברפול מ-1927 אותו הזכרנו, היו ל**יונג** עוד שני חלומות. באחד, הוא מגלה שע"י הספרייה שלו יש עוד ספרייה יותר גדולה עם כתבי-יד מהמאה ה-17.

בחלום השני הוא נמצא במאה ה-17, שהיא כמו חדר ודלת נסגרת עליו והוא צריך להישאר שם במשך שנים רבות. זה היה ב-1927.

"And now he understands that those two dreams convey him a message about alchemy".

בסמוך, ב-1928, **יונג** מקבל מ**רישארד וילהלם** הסינולוג מסה אלכימית טאואיסטית שתורגמה מהסינית על ידו ושנקראת "**סוד פרח הזהב**". **רישארד וילהלם** ביקש מ**יונג** לקרוא ולכתוב למסה זו מבוא. **יונג** מרגיש ומבין שהטקסט הזה נותן לו אישור ויטלי, חיוני על האידיאות שלו על הסלף ועל החשיבות בזמן האנליזה וחיים בכלל ללכת לפי הרעיונות שלו, וזה אמנם משנה לו את כל החיים.

במשך שנות ה-30 **יונג** קורא מספר גדול של כתבי יד אלכימיים ושם הוא מגלה תהליך מסוים שהדרך האלכימית נותנת לאלה שעוברים אותה שהיא בעצם מתארת את ההפרדה, את המלחמה, ובסופו של דבר את האיחוד של הניגודים. בעיקר הוא מגלה דמיון רב בין המוטיבים של החלומות של האנליזנטים שלו ובין המוטיבים והדימויים שמופיעים בטקסטים של האלכימיה. **יונג** קרא הרבה מאד כתבים אלכימיים, היה לו אחד האוספים הגדולים ביותר באירופה.

בסופו של דבר, דרך כל הקריאות האלה, הוא מגיע למסקנה ש -

"That the central concept of my psychology is **the process of individuation**"

זזה כמו באלכימיה;

יש רבים שאינם יודעים את זה שבעצם המטרה העיקרית, המרכזית של **יונג** בטיפול שלו זהו התהליך של האינדיבידואציה, שלוקח חיים שלמים, ותופס גם את החלק הדתי.

יונג הולך רחוק יותר והוא חושב שמהותו של הסלף, או זכות הקיום של הסלף זה האינדיבידואציה.

הסלף או האינדיבידואציה יכולים להתבטא דרך האמנות, דרך הדת, האמונה, דרך חיי הנפש בכלל, לא כל כך חשוב איך קוראים לדרך הזו (לא חשוב איזו דת, לא חשוב איזו אמונה, לא חשוב איזו אמנות), העיקר שישקפו את חיי הנפש. זאת אומרת, חיי הנפש מובילים אותנו לאט לאט לאינדיבידואציה.

אבל ראינו גם שהאינדיבידואציה נעשית ע"י איחוד הניגודים, וראינו גם שהדרך קשה מאד.

אלה עמיצור 1928-2009, אנליטיקאית יונגיאנית בכירה, מורה ומדריכה של רבים. על שמה נקראת התוכנית התלת שנתית לפסיכותרפיה אנליטית-יונגיאנית במכללת סמינר הקיבוצים.